

М. Д. МІСЮК*

БУДНІ СПІВПРАЦІ ЗАКАРПАТСЬКИХ ТА УГОРСЬКИХ АРХІВІСТІВ

Історія Закарпатської області пов'язана з чотирма країнами Європейського Союзу: Румунією, Угорщиною, Словацькою Республікою та Республікою Польща, що сприяло активному розвитку регіонального співробітництва Державного архіву області з архівними установами цих держав.

Регіональна співпраця з архівістами Румунії, Угорщини, Словенії дає можливість реалізовувати спільні проекти з формування баз даних, підготовки архівних довідників та наукових видань, проведення спільних міжнародних наукових конференцій.

Держархів Закарпатської області має міжнародні договори про співробітництво з Будапештським столичним архівом (Угорщина), Саболч-Сатмар-Березьким комітатським архівом Національного архіву Угорщини (м. Ніредьгаза), Сатумарським повітовим музеєм (Румунія) та Пряшівським університетом у Пряшеві (Словацька Республіка).

На щорічних робочих зустрічах, у тому числі і на Днях архіву, що проводяться Саболч-Сатмар-Березьким комітатським архівом Угорського національного архіву, з колегою-директором комітатського архіву обговорюються і узгоджуються спільні заходи, параметри щодо обміну інформацією, участь у семінарах, конференціях і т. ін. Результатом таких обговорень було проведення в 2013 році у рамках Днів архіву спільної міжнародної конференції на тему: "Метричні дослідження по обидві сторони кордону". У 2013 році Дні архіву проходили 26 вересня у м. Ніредьгазі, а 27 вересня – у м. Ужгороді. У цьому році проведення цих заходів передбачається також спільно з комітатським архівом (м. Ніредьгаза) 24–25 вересня 2015 року.

Але сьогодні хочеться відзначити активізацію співробітництва Держархіву Закарпатської області з Будапештським столичним архівом. Результатом співпраці з колегами столичного архіву є спільне видання у 2010 році Анотованого переліку фондів Державного архіву Закарпатської

* *Місюк Михайло Дмитрович* – директор Державного архіву Закарпатської області.

області, що стосуються історії Угорщини (до 1918 р. і 1939–1944 роки)¹. На виконання домовленостей, досягнутих під час IV засідання Українсько-Угорської комісії з питань транскордонної співпраці та прикордонних зв'язків (п. 18 Протоколу), у якому йдеться про оцифрування документів Національного архівного фонду, що знаходяться на зберіганні в Державному архіві м. Берегово, 15 липня 2014 року між Державним архівом Закарпатської області та Будапештським столичним архівом (Угорщина) був укладений договір про співробітництво.

Згідно з договором співпраці двох архівних установ полягає у перевиданні переліку фондів, які зберігаються в Держархіві м. Берегово та реалізації програми із забезпечення фізичного збереження документів. Презентація перевиданого двома мовами Анотованого переліку описів фондів угорського походження Берегівського підрозділу Державного архіву Закарпатської області до 1918/1919рр. та 1938–1944/1945рр.², до якого вміщено: перелік фондів вказаного вище періоду з анотацією описів; церковні метричні книги населених пунктів та релігійних конфесій краю; адміністративний поділ Закарпаття у 1938–1944/1945 роках – відбулася 3 листопада 2014 р. у м. Берегово й 4 листопада 2014 р. у м. Ніредьгазі на базі Саболч-Сатмар-Березького комітатського архіву Угорського національного архіву. Таке довідково-інформаційне видання значно покращить пошук архівних документів для дослідників, які працюють з архівними першоджерелами.

Колектив Державного архіву Закарпатської області нагороджено Подякою Комісії істориків України та Угорщини за вагомий внесок у розвиток українсько-угорських наукових зв'язків істориків та архівістів, розширення доступу до архівної інформації через вказане вище видання.

У рамках програми із забезпечення фізичного збереження документів для Держархіву Будапештським столичним архівом закуплено і передано у м. Берегово засоби для забезпечення збереженості документів 400 погонних метрів металевих стелажів системи Dexion Salgo, осушувач повітря, 2 потужні пилососи, інструменти і витратні матеріали для роботи реставраторів та 10300 безкислотних коробок для зберігання документів. У будівлі Держархіву м. Берегово працівники столичного архіву обладнали робоче приміщення, в якому налагоджено технологічні процеси, необхідні для реалізації програми забезпечення збереженості документів: знепилення, очищення, консервацію, оцифрування та картонування документів. Столичні фахівці на місці навчали працівників Держархіву м. Берегово виконувати основні види робіт, пов'язані із забезпеченням збереженості документів, у тому числі підготовку документів до оцифрування.

Відповідно до проекту розпочато оцифрування архівних документів берегівського держархіву. У м. Берегово зберігається близько 11 000 рукописних карт, більшість яких – кадастрові.

Оцифрування проводило ТОВ баз даних “Arcanum” (Угорщина), яке має великий досвід роботи у цій сфері. Виготовлені після 1856 року кадастрові карти надають допомогу у дослідженні колишнього стану Березької, Угочанської, Ужанської і частково Марамороської жуп. Детальні (у масштабі 1:2880) кадастрові карти виготовлялися на території всієї Габсбурзької імперії на основі єдиних принципів і картографічних технологій. Опубліковані оцифровані документи відкривають для дослідників нові простори, оскільки стає можливим швидке відображення, збільшення, зменшення мозаїк сіл і мозаїк цілої жупи, як єдиної карти. Геореферовані карти дають можливість проводити подальші територіально-інформативні порівняльні аналізи, зіставляти покази сучасних і кадастрових карт. Завдяки реалізації проекту забезпечення збереженості документів стало можливим провести оцифрування документів держархіву, яке, в свою чергу, має подвійну мету: забезпечення збереженості документів (створення фонду використання) та їх доступність (оцифровані карти розміщено в Інтернеті).

Під час робочої зустрічі з колегами із Будапештського столичного архіву, яка за попередніми домовленостями відбулася 11–12 березня цього року в держархіві, нам було передано всю інформацію на зовнішньому жорсткому диску, як фонд використання.

На реалізацію передбачених Договором завдань кошти у сумі 23 320 000 угорських форинтів були надані Міністерством зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини, самоврядуванням міста Будапешт та Будапештським столичним архівом через посередника – Будапештського столичного архіву.

26 березня 2015 року були підбиті підсумки з виконання умов вказаного вище Договору про співробітництво Держархіву м. Берегово з Будапештським столичним архівом та проведено прес-конференцію з нагоди закриття проекту “Комплексна програма забезпечення збереженості документів Державного архіву Закарпатської області, оцифрування кадастрових карт” за участю представників Міністерства зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини, генконсульства та консульства Угорщини в Україні, а також керівництва Будапештського столичного архіву. А 30 березня ц.р. колектив держархіву взяв участь у міжнародному семінарі, який було проведено з метою представлення результатів цього ж проекту. Семінар проходив у Будапештському столичному архіві (Угорщина).

Упродовж двох останніх років Будапештським столичним архівом проводяться професійні курси для закордонних угорських архівістів церковних та державних архівів. Мета курсів – передати знання та досвід у сфері збереження документів та використання інформації писемних джерел. На запрошення столичного архіву два працівники держархіву у 2013 та 2014 роках взяли участь у роботі курсів.

У ході реалізації завдань, передбачених договором про співробітництво між Державним архівом Закарпатської області та Будапештським архівом, близько 2 500 погонних метрів документів, що зберігаються у Держархіві м. Берегово, буде складено у безкислотні коробки, що значно покращить умови зберігання документів, отже і їх фізичний стан. А завдяки досвіду, набутому працівниками Будапештського столичного архіву, працівники держархіву можуть виконувати профілактичні, прості консерваційні завдання забезпечення збереженості документів.

¹ Delehan Mihajlo – Kutassy Ilona: A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938–1945 között. – Budapest, 2009. – 431 l.

² Місюк Михайло – Куташі Олена: Анотований перелік описів фондів угорського походження Берегівського підрозділу Державного архіву Закарпатської області до 1918/1919 рр. та за 1938–1944/1945 рр. – Будапешт, 2014. – 353 с.